

Міністерство освіти і науки України
Уманський національний університет садівництва
Факультет плодоовочівництва, екології та захисту рослин
Кафедра екології та безпеки життєдіяльності

ЕКОНОМІКА ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ

**Методичні рекомендації для самостійної роботи студентами заочної
форми навчання спеціальностей
101 «Екологія»,
183 «Технології захисту навколишнього середовища»**

Щетина М. А. Методичні рекомендації для самостійної роботи студентів заочної форми навчання спеціальності 101 «Екологія», 183 «Технології захисту навколишнього середовища» з дисципліни «Економіка природокористування». Умань, УНУС, 2019 – 15 с.

Укладач М. А. Щетина, доцент, к. е. н.

Рецензент:

Розглянуто і затверджено на засіданні науково-методичного семінару кафедри екології та безпеки життєдіяльності

(Протокол № 1 від 30.08.2019 р.)

Схвалено науково-методичною комісією факультету плодоовочівництва, екології та захисту рослин

(Протокол №1 від 3.09.2019 р.)

Уманський НУС, 2019 рік
Щетина М. А. 2019 рік

ЗМІСТ

1. ВСТУП	4
2 САМОСТІЙНЕ ВИВЧЕННЯ ТЕОРЕТИЧНОГО МАТЕРІАЛУ	5
3 РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ВИКОНАННЯ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ	10
4 ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ЗАЛІКУ	11
5 ЛІТЕРАТУРА	15

ВСТУП

Мета курсу (інтегральна компетентність) – здатність розв’язувати складні спеціалізовані задачі та вирішувати практичні проблеми у сфері екології, охорони довкілля і збалансованого природокористування, що передбачає застосування основних теорій та методів наук про довкілля, які характеризуються комплексністю та невизначеністю умов.

Загальні компетентності:

- навички використання інформаційних і комунікаційних технологій;
- здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня для донесення інформації та власного досвіду;
- здатність до участі у проведенні досліджень на відповідному рівні.

Фахові компетентності:

- знання та розуміння теоретичних основ екології, охорони довкілля та збалансованого природокористування;
- знання сучасних досягнень національного та міжнародного екологічного законодавства;
- здатність до участі в управлінні природоохоронними діями та/або екологічними проектами.

Програмні результати навчання:

- розуміти основні концепції, теоретичні та практичні проблеми в галузі природничих наук, що необхідні для аналізу і прийняття рішень в сфері екології, охорони довкілля та оптимального природокористування;
- проводити пошук інформації з використанням відповідних джерел для прийняття обґрунтованих рішень;
- формувати ефективні комунікаційні стратегії з метою донесення ідей, проблем, рішень та власного досвіду в сфері екології;
- вибирати оптимальну стратегію проведення громадських слухань щодо проблем та формування територій природно-заповідного фонду та екологічної мережі;
- брати участь у розробці проектів і практичних рекомендацій щодо збереження довкілля із залученням громадськості, впроваджувати природоохоронні заходи та проекти.

1. САМОСТІЙНЕ ВИВЧЕННЯ ТЕОРЕТИЧНОГО МАТЕРІАЛУ

МОДУЛЬ 1. ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ

Змістовий модуль 1. Понятійно-термінологічний апарат економіки природокористування

Тема 1. Сутність, предмет, методи та завдання курсу «Економіка природокористування»

Економіка та природокористування: соціально-економічна сутність. Мета, завдання, об'єкт, предмет і методи дисципліни «Економіка природокористування». Аналіз кейсу «Можливості природи й потреби людини».

Література: [1, 2, 3, 4, 5, 5, 6].

Тема 2. Наукові основи та принципи раціонального природокористування

Еволюція стратегії природокористування. Проблеми й еколого-економічні принципи раціонального природокористування. Функції органів державного регулювання природоохоронної діяльності в Україні. Концепції безкоштовності та невичерпності природних ресурсів, затратно-результатна концепція. Проблеми державного регулювання й стимулювання раціонального природокористування в Україні.

Література: [1, 2, 3, 4, 5, 5, 6].

Тема 3. Основи концепції сталого розвитку

Сутність поняття сталого розвитку, підходи до його розуміння. Інноваційний фактор у контексті сталого розвитку. Поняття, показники й індикатори сталого розвитку аграрної сфери.

Співвідношення економічних, соціальних й екологічних цілей на шляху до сталого розвитку. Головні цілі сталого розвитку: панацея чи утопія?

Література: [1, 2, 3, 4, 5, 5, 6].

Тема 4. Економічна ефективність природоохоронних заходів

Поняття ефективності. Природоохоронні заходи та їх види. Економічна ефективність природоохоронних заходів, методика її визначення. Безвідходні й маловідходні технології: поняття, економічна й екологічна ефективність. Статичні й динамічні методи визначення економічного ефекту від впровадження природоохоронних заходів: переваги й вади.

Література: [1, 2, 3, 4, 5, 5, 6].

Тема 5. Екологічна експертиза, аудит, моніторинг та екологічне страхування

Сутність екологічної експертизи, її форми, об'єкти й порядок проведення. Поняття про екологічний аудит. Види аудиту. Сутність і мета екологічного моніторингу на різних рівнях. Суб'єкти екологічного моніторингу. Екологічне страхування: сутність, механізм здійснення в Україні.

Література: [1, 2, 3, 4, 5, 5, 6].

Змістовий модуль 2. Економічні аспекти екологічних проблем

Тема 6. Еколого-економічні проблеми використання земельних ресурсів

Наслідки забруднення земельних угідь. Економічна оцінка земель: сутність, принципи, методика. Методика визначення економічних збитків від забруднення земель. Меліорація та хімізація землеробства: втрачені можливості й перспективи екоінноваційного розвитку. Ринок сільськогосподарських земель: аргументи «за» і «проти».

Література: [1, 2, 3, 4, 5, 5, 6].

Тема 7. Еколого-економічні проблеми охорони атмосферного повітря

Джерела й основні види забруднювачів повітря. Організаційно-економічні заходи щодо забезпечення охорони атмосферного повітря. Методика визначення розмірів відшкодування збитків від забруднення атмосферного повітря. Проблеми збереження озонної оболонки землі. Забруднення атмосферного повітря викидами транспортних та інших пересувних засобів й установок.

Література: [1, 2, 3, 4, 5, 5, 6].

Тема 8. Лісові ресурси: охорона, оцінювання та використання

Роль лісу в контексті сталого розвитку. Стан і проблеми лісокористування в Україні. Економічна оцінка лісів. Плата за лісокористування. Економічна шкода від порушення лісоохоронного законодавства й порядок визначення втрат лісогосподарського виробництва. Багатофункціональність лісу та проблеми її економічної оцінки. Проблеми неконтрольованого вирубування й відтворення лісу. Економічна, соціальна й екологічна шкода від забруднення лісу та посилення за це відповідальності.

Література: [1, 2, 3, 4, 5, 5, 6].

Тема 9. Еколого-економічні проблеми використання водних ресурсів

Водозабезпечення в Україні: стан і проблеми. Економічна оцінка водних ресурсів. Плата за воду. Види й джерела забруднення водних ресурсів. Методика визначення збитків від забруднення водних ресурсів. Проблеми якості питної води та можливі шляхи їх вирішення. Проблеми водозабезпечення в контексті зміни клімату.

Література: [1, 2, 3, 4, 5, 5, 6].

Тема 10. Економічний механізм раціонального природокористування

Сутність поняття «економічний механізм». Ринкові механізми регулювання природокористування. Ефективність економічного механізму екологічного регулювання. Причини виникнення та механізми регулювання екстернальних ефектів. Методичні підходи до економічної оцінки природних ресурсів: переваги й недоліки. Диференціальна рента як основний критерій економічної оцінки природних ресурсів.

Література: [1, 2, 3, 4, 5, 5, 6].

Змістовий модуль 3. Механізм раціонального природокористування

Тема 11. Науково-технічний прогрес й економіка природокористування

Передумови екологізації науково-технічного прогресу. Екологічно орієнтований розвиток інноваційної діяльності: мотиваційний механізм. Енергозбереження як напрям НТП. Альтернативні види енергії. Можливості та стимули біологізації виробництва як шлях зближення економіки й екології.

Література: [1, 2, 3, 4, 5, 5, 6].

Тема 12. Проблеми екологізації виробництва

Роль екології в контексті екологізації економіки України. Екологічна ефективність розвитку економіки України. Органічне землекористування як еколого-економічна перспектива розвитку економіки. Ресурсоощадні технології: сутність, вимоги, перспективи. Особливості й ризики альтернативного землекористування.

Література: [1, 2, 3, 4, 5, 5, 6].

Тема 13. Еколого-економічні проблеми забруднення й очищення продукції

Економічний та екологічний вплив пестицидів і важких металів на продукцію. Продукція як джерело небезпеки накопичення радіонуклідів. Продукція як джерело небезпеки накопичення нітратів. Політика держави щодо якості та безпеки харчових продуктів. Організаційно-економічні важелі попередження забруднення продукції.

Література: [1, 2, 3, 4, 5, 5, 6].

Тема 14. Екологічні витрати в економіці підприємства

Екологічні витрати, механізм їх формування. Забруднення навколишнього середовища: наслідки для підприємства. Методика оцінювання внутрішнього еколого-економічного збитку. Наслідки від забруднення навколишнього середовища для людей.

Література: [1, 2, 3, 4, 5, 5, 6].

Тема 15. Еколого-економічні проблеми відходів та їх використання

Проблеми поводження з відходами та перспективи вторинного ресурсовикористання в Україні. Методика екологічної оцінки безвідходності виробництва. Економічні стимули переробки відходів виробництва. Відходи різних галузей економіки: проблеми переробки й утилізації.

Література: [1, 2, 3, 4, 5, 5, 6].

РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ВИКОНАННЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Виконання самостійної роботи починається з ознайомлення зі змістом та методичними порадами до кожної теми, підбором рекомендованої основної та допоміжної літератури.

Студент виконує один із варіантів самостійної роботи згідно з нижче наведеною таблицею завдань. Номери питань визначаються за двома останніми цифрами шифру залікової книжки студента. У таблиці по горизонталі вказано передостанню цифру шифру, по вертикалі – останню. На місці перетину горизонтальної та вертикальної ліній вказано номери питань контрольної роботи для даного шифру, які охоплюють усі розділи дисципліни.

Контрольну роботу студенти виконують рукописним або друкованим текстом на стандартних листках формату А4 або в зошитах загальноприйнятого зразка. На титульній сторінці роботи вказуються назва дисципліни, академічна група, прізвище та ініціали автора, шифр завдання. Відповіді на всі запитання мають бути конкретними, вичерпними, написаними грамотно і розбірливо. Механічне переписування тексту підручника недопустимо. В кінці контрольної роботи обов'язково подається список використаної літератури, вказується дата завершення роботи і підпис виконавця. Виконану роботу реєструють на кафедрі екології та безпеки життєдіяльності та захищають під час сесії.

ПИТАННЯ ДЛЯ НАПИСАННЯ РЕФЕРАТУ (КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ)

1. Сучасний стан природокористування.
2. Характеристика завдань «Економіки природокористування».
3. Формування екологічної культури в різних країнах світу.
4. Практичне значення біосфери та її елементів.
5. Права власності та використання природних ресурсів на сучасному етапі розвитку суспільних відносин.
6. Проблеми сталого розвитку економіки й охорона навколишнього природного середовища. Комплексний підхід до їх вирішення.
7. Природні ресурси та їх вплив на становлення ринкової економіки.
8. Аналіз реалізації основних функцій статистики навколишнього природного середовища.
9. Сучасний стан корисних копалин в Україні та ефективність їх використання (за допомогою статистичних показників).
10. Види та характеристика кадастрів природних ресурсів України.
11. Шляхи покращання використання лісових ресурсів України.
12. Поєднання природоохоронної і господарської діяльності та їх вплив на темпи економічного розвитку суспільства.
13. Аналіз сучасного стану навколишнього середовища і раціонального природокористування.
14. Екологічна безпека та шляхи її досягання.
15. Історія розвитку природних територій, що охороняються, в Україні.
16. Сучасні регіональні екологічні проблеми в Україні.
17. Відомі природні території світу, що охороняються.
18. Аналіз наукових підходів до економічної оцінки природних ресурсів і територій.

19. Роль інформації про природні території, що охороняються, для розвитку суспільного виробництва.
20. Основні територіально-виробничі комплекси в Україні: проблеми та шляхи підвищення їх ефективності.
21. Проблема відходності виробництва й використання відходів у контексті переходу до екологічного розвитку.
22. Нетрадиційні джерела енергії. Біопідприємництво.
23. Концепція раціонального природокористування в Україні.
24. Ефективність раціонального природокористування в Україні.
25. Ефективність ресурсозбереження в Україні.
26. Роль НТП у вирішенні екологічних проблем України.
27. Зарубіжний досвід ефективного природокористування.
28. Характеристика та аналіз основних видів природоохоронних заходів (на прикладах конкретної галузі).
29. Дослідження механізму формування економічних збитків.
30. Проблеми оцінки економічної ефективності природоохоронних заходів.
31. Характеристика фінансово-економічного механізму природокористування.
32. Напрями екологічної політики за кордоном.
33. Інструменти екологічної політики.
34. Система стимулювання раціонального природокористування.
35. Розвиток екологічного права в Україні.
36. Досвід розвитку екологічної політики в економічно розвинутих країнах.
37. Аналіз практичного використання екологічного законодавства в Україні.
38. Проблеми поєднання еколого-економічних інструментів з правовими та їх ефективність.
39. Аналіз системи управління охороною навколишнього природного середовища.
40. Органи управління охороною навколишнього природного середовища.

41. Органи управління охороною навколишнього середовища та раціонального використання природних ресурсів.
42. Напрями розвитку економічних інструментів екоменеджменту в Україні.
43. Розвиток екологічного маркетингу та його принципів.
44. Сучасні проблеми екомаркетингу та шляхів їх вирішення.
45. Сутність еколого-економічних ризиків і система їх оцінки.
46. Управління еколого-економічними ризиками.
47. Екологічні ризики інновацій.
48. Економічний механізм і еколого-економічні інструменти.
49. Еколого-економічні інструменти: принципи формування і механізми дії.
50. Форми еколого-економічних інструментів.
51. Ринкові механізми регулювання природокористування.
52. Система фінансування природоохоронної діяльності.
53. Механізм формування ринку екологічних інновацій.
54. Мотиваційний механізм розвитку екологічно орієнтованої інноваційної діяльності.
55. Поняття і зміст ефективності природоохоронних заходів.
56. Показники еколого-економічної ефективності природоохоронних заходів.
57. Еколого-економічний аналіз і оцінка природокористування.
58. Витрати природоохоронного призначення.
59. Економічні показники природоохоронної діяльності в Україні.
60. Платне природокористування в Україні.

Номери питань для написання контрольної роботи

Перед остання цифра шифру	Остання цифра шифру									
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	0
1	1,11,21, 31,41,5 1	2,12,22, 32,42,5 2	3,13,23, 33,43,5 3	4,14,24, 34,44,5 4	5,15,25, 35,45,5 5	6,16,26, 36,46,5 6	7,17,27, 37,47,5 7	8,18,28, 38,48,5 8	9,19,29, 39,49,5 9	10,20, 30,40,5 0,60
2	2,12,22, 32,42,5 2	3,13,23, 33,43,5 3	4,14,24, 34,44,5 4	5,15,25, 35,45,5 5	6,16,26, 36,46,5 6	7,17,27, 37,47,5 7	8,18,28, 38,48,5 8	9,19,29, 39,49,5 9	10,20,3 0,40,50, 60	1,11,21 ,31,41, 51
3	3,13,23, 33,43,5 3	4,14,24, 34,44,5 4	5,15,25, 35,45,5 5	6,16,26, 36,46,5 6	7,17,27, 37,47,5 7	8,18,28, 38,48,5 8	9,19,29, 39,49,5 9	10,20,3 0,40,50, 60	1,11,21, 31,41,5 1	2,12,22 ,32,42, 52
4	4,14,24, 34,44,5 4	5,15,25, 35,45,5 5	6,16,26, 36,46,5 6	7,17,27, 37,47,5 7	8,18,28, 38,48,5 8	9,19,29, 39,49,5 9	10,20,3 0,40,50, 60	1,11,21, 31,41,5 1	2,12,22, 32,42,5 2	3,13,23 ,33,43, 53
5	5,15,25, 35,45,5 5	6,16,26, 36,46,5 6	7,17,27, 37,47,5 7	8,18,28, 38,48,5 8	9,19,29, 39,49,5 9	10,20,3 0,40,50, 60	1,11,21, 31,41,5 1	2,12,22, 32,42,5 2	3,13,23, 33,43,5 3	4,14,24 ,34,44, 54
6	6,16,26, 36,46,5 6	7,17,27, 37,47,5 7	8,18,28, 38,48,5 8	9,19,29, 39,49,5 9	10,20,3 0,40,50, 60	1,11,21, 31,41,5 1	2,12,22, 32,42,5 2	3,13,23, 33,43,5 3	4,14,24, 34,44,5 4	5,15,25 ,35,45, 55
7	7,17,27, 37,47,5 7	8,18,28, 38,48,5 8	9,19,29, 39,49,5 9	10,20,3 0,40,50, 60	1,11,21, 31,41,5 1	2,12,22, 32,42,5 2	3,13,23, 33,43,5 3	4,14,24, 34,44,5 4	5,15,25, 35,45,5 5	6,16,26 ,36,46, 56
8	8,18,28, 38,48,5 8	9,19,29, 39,49,5 9	10,20,3 0,40,50, 60	1,11,21, 31,41,5 1	2,12,22, 32,42,5 2	3,13,23, 33,43,5 3	4,14,24, 34,44,5 4	5,15,25, 35,45,5 5	6,16,26, 36,46,5 6	7,17,27 ,37,47, 57
9	9,19,29, 39,49,5 9	10,20,3 0,40,50, 60	1,11,21, 31,41,5 1	2,12,22, 32,42,5 2	3,13,23, 33,43,5 3	4,14,24, 34,44,5 4	5,15,25, 35,45,5 5	6,16,26, 36,46,5 6	7,17,27, 37,47,5 7	8,18,28 ,38,48, 58
0	10,20,3 0,40,50, 60	1,11,21, 31,41,5 1	2,12,22, 32,42,5 2	3,13,23, 33,43,5 3	4,14,24, 34,44,5 4	5,15,25, 35,45,5 5	6,16,26, 36,46,5 6	7,17,27, 37,47,5 7	8,18,28, 38,48,5 8	9,19,29 ,39,49, 59

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ЛІТЕРАТУРНИХ ДЖЕРЕЛ

Основна література

1. Економіка природокористування: підручник/ [Фурдичко О.І., Мармуль Л.О., Малєєв В.О., Пилипенко Ю.В.]. – К.: Аграрна освіта, 2009. – 256 с.
2. Макарова Н.С., Гармідер Л.Д., Михальчук Л.В. Економіка природокористування: Навч. посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2007 – 322 с.
3. Царенко О.М., Несветов О.О., Кадацький М.О. Основи екології та економіка природокористування. Курс лекцій. Практикум: Навчальний посібник. – 3-є вид., перероб. і доп. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2007. – 592 с.
4. Синякевич І.М. Економіка природокористування: Навч. посібник. – К.: ІЗМН, 1996. – 156 с.
5. Синякевич І.М. Інструменти екополітики: теорія і практика. – Львів: ЗУКЦ, 2003. – 187 с.
6. Врублевська О.В. Економічні інструменти екополітики в Україні. Довідник. Видання друге. – Львів: УкрДЛТУ, 2000. – 169 с.